

КВАЛИТЕТ УПРАВЉАЊА И СПРОВОЂЕЊЕ УНУТРАШЊЕГ РЕДА У ЗАШТИЋЕНОМ ПРИРОДНОМ ДОБРУ

Пример Парка природе „Стара планина“

Пирот, 2022.

МРЕЖА ЕКОЛОШКИХ ОГРАНИЗАЦИЈА ГРАЂАНИ ЗА ПРИРОДУ

**КВАЛИТЕТ УПРАВЉАЊА
И СПРОВОЂЕЊЕ УНУТРАШЊЕГ РЕДА
У ЗАШТИЂЕНОМ ПРИРОДНОМ ДОБРУ**
Пример Парка природе „Стара планина“

Пирот, 2022.

**КВАЛИТЕТ УПРАВЉАЊА И СПРОВОЂЕЊЕ УНУТРАШЊЕГ РЕДА
У ЗАШТИЂЕНОМ ПРИРОДНОМ ДОБРУ** - Пример Парка природе „Стара планина“

Издавач

МРЕЖА ЕКОЛОШКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА ГРАЂАНИ ЗА ПРИРОДУ

За издавача

Драган Ташков

Аутор брошуре

Дејан Вучковић, дипл. инж. шумарства

Фотографије

Дејан Вучковић, Горан Спасић, ...

Припрема за штампу: Горан Спасић

Штампа: СПАСИЋ ДИЗАЈН Пирот

Тираж: 200 примерака

Садржај

Предговор	4
Увод	5
Иновативни модели управљања заштићеним подручјима	7
Главни аспекти и начела успешног управљања	8
Улога партиципације и партиципативних процеса у управљању заштићеним подручјима	12
Евалуација Правилника о унутрашњем реду у контексту успешности управљања ПП „Стара планина“	14
Анализа Извештаја о остваривању Програма управљања ПП „Стара планина“ за 2021. годину	28
Закључак	33
Литература	36

У жељи да покажемо да однос између управљача и локалних заједница и еколошких организација може да буде конструктивнији мрежа „Грађани за природу“ ради на активностима које промовишу моделе управљања који су засновани на учешћу локалних заједница и на сарадњи свих заинтересованих страна. У протеклом периоду сарађивали смо са Француском Амбасадом и парковима природе из Бугарске чије су презентације у Пироту, Књажевцу, Димитровграду, Зајечару и Нишу биле веома запажене и помогле нам да за ову тему заинтересујемо и локалне самоуправе и грађане на територији ових општина и градова. Посебно је била запажена наша поставка инфо паноа уз коју смо организовали и прикупљање потписа за подршку новом моделу управљања. Петицију је за само 4 дана потписало око 600 грађана у 4 општине на територији парка и око 600 људи на сајту за петиције. Потписе смо предали 22.08.2020г., Министарству животне средине у мандату Горана Тривана. ЈП Србијашуме је такође добило копију потписа и писмо са образложењем акције и позивом да се организује дијалог на ову тему. Систем управљања са регионализацијом политика заштите природе, са видљивијим учешћем представника локалних заједница и стручњака из области органске пољопривреде, туризма, пројектног финансирања на пр, не мора нужно да угаси у потпуности постојећи систем где шумарска струка има одлучујућу улогу. Напротив подељено управљање доноси нову вредност. У примерима европске праксе у Француској, Шпанији, Италији и осталим земљама са моделом подељеног управљања, видели смо да модел управљања који укључује локалне заједнице омогућује да се ствари сагледају из више угла али и да се проблеми решавају од стране више актера.

Вјерујемо да је сарадња и развој партнерства најбољи пут одрживог кориштења заштићених подручја и еколошке мреже у Србији. Вјерујемо да, нарочито на нивоима заштите у категорији Национални паркови и Паркови природе, циљеви заштите природе могу само профитирати од сарадње локалних заједница и формалних управљача. Са друге стране суделовање у моделу подељеног управљања не значи да свако може добити шта жели. Процес може створити нека нереална очекивања и донети разочарења али суделовање представника локалних заједница подразумева могућност да они буду директно повезани с планом и програмом управљања и тако могу придонети развоју плана својим ставовима, знањем, искуством или идејама. Због свега реченог ми настављамо нашу борбу за успостављање новог модела управе. Схватили смо да је веома значајно документовати неправилности у раду управљача да би вршили аргументован притисак на Министарство да у процес управљања заштићеним природним добром уведе и представнике локалне заједнице. Зато у приручнику који Вам представљамо анализирамо „Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби Парка природе Стара планина“. Кроз анализу Правилника често постављамо питања као што су: Да ли је Управљач донео програм презентације Парка природе „Стара планина“ и где се он може преузети? Да ли акт постоји. У случају да постоји, где је јавно приказан? Смисао постављених питања је наша жеља да заинтересујемо читаоца да и сам истражи и пронађе одговоре на постављена питања и то не само за Парк природе Стара планина, већ и за остала заштићена природна добра која имају веома сличне правилнике. Очекујемо да на овај начин допринесемо развоју даљег умрежавања активиста који ће спроводити грађански мониторинг управљања заштићеним природним подручјима и тиме допринети њиховој успешнијој заштити.

Драган Ташков, координатор пројекта
Грађански активизам у служби природе

Увод

Услед дугогодишње друштвене кризе из које још увек није изашла, Србија је доведена у тежак економски положај. У реалности сиромаштва у разним друштвеним сегментима и угроженом одрживом развоју нарушене су основне претпоставке адекватног управљања и третмана заштићених подручја. Заштићена подручја са околином (првенствено локалне урбане и руралне зоне), уз уважавање препорука и стратегија развоја и припадајућим природним и културним наслеђем и добрима, морају тражити алтернативне могућности за промоцију, коришћење и подстицање становништва ка оптималном менаџменту и предузетничким активностима, које ће допринети њиховом одрживом развоју.

Заштита природе интегрише биолошке, еколошке, друштвене и економске аспекте, битне развојне детерминанте једне заједнице и друштва у целини. Осим фундаменталне конзервације и еколошко рестаурацијске улоге, заштита природе има и развојну димензију, која у данашње време игра значајну улогу. С тим у вези битно је осигурати развој који ће бити одржив и који ће осигурати директну корист локалној заједници и друштву уопште.

Заштићена подручја не представљају само важне инструменте очувања природе, биодиверзитета, геодиверзитета и предеоног диверзитета већ чине и огроман потенцијал социјалног и економског развоја. Код планирања подручја посебних обележја која имају изразите природне вредности мора се поћи од основног задатка заштите природних вредности, као и од визије вишегодишњег економског и социјалног плана, развојних пројеката са учешћем локалног становништва, што представља уравнотежен, одржив и дуготрајан развој локалне заједнице.

Вишегодишњим мониторингом управљања Парком природе „Стара планина“, дошло се до поражавајућих резултата који указују на заостајање у пословима које обухвата делатност заштите, недостатак кадровске структуре у квалитативном а и квантитативном смислу, недовољну сарадњу са локалном заједницом у сваком погледу, недовољни или потпуни изостанак сарадње са осталим корисницима заштићеног простора, нетранспарентност приказа свог рада и друге неправилности. Све наведено је регистровано према међународном моделу мониторинга.

На конференцији која је одржана 24.06.2022. у Пироту, која је спроведена у организацији Друштва за заштиту животне средине „Стара планина“ Пирот уз финансијску подршку донатора WWF Adria, изнети су планови и мишљења представника Завода за заштиту природе Србије као и представника Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, да би будућим Националним парком „Стара планина“ требало да управља Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ које је управљач Парка природе „Стара планина“ од његовог проглашења. Ово би био својеврсни преседан у пракси заштите природе.

Постојећих пет националних паркова, који су проглашавани Законом о националним парковима, за управљаче имају формирана засебна јавна предузећа чија се делатност односи искључиво на просторе који су им поверени на управљање са циљем заштите и унапређења постојећег стања.

Организације које чине Еколошку мрежу „Грађани за природу“, организације које сарађују са мрежом и друге еколошке мреже са којима мрежа сарађује, не подржавају идеју да Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ управља будућим Националним парком „Стара планина“.

Наведени разлози су условили да се укаже на чињенице због којих је неопходно формирати јавно предузеће које ће управљати Националним Парком „Стара планина“ као што је случај и са осталих пет Националних паркова у Републици Србији.

Због боље прегледности и јасноће, текст ће бити сведен и биће приказани само фрагменти из докумената који су законом прописани а који се користе у процесу управљања Парком природе „Стара планина“.

Иновативни модели управљања заштићеним подручјима

Данас постоје различити концепти и облици планирања заштићених подручја, а кључно питање је како дефинисати и обрадити најповољнију стратегију управљања расположивим ресурсима која ће уједно задовољити еколошке и економске критеријуме развоја. Модел и ефикасност управљања утиче пре свега на заштиту природе, али и на активност локалне заједнице, број и структуру посетилаца, па чак и на цену некретнина и број нових предузетника у делатностима везаним за заштиту природе (Martinić, 2010).

Потреба за активним управљањем заштићеним подручјима постала је јасна након што се искуствено показало да се очување неког подручја не може постићи самим проглашењем његове заштите, већ је неопходно утицати на активности које се одвијају у том подручју (Томићевић, 2005).

У савременом управљању заштићеним подручјима, чија су кључна начела потврђена и на конгресу националних паркова у Дурбану 2003. године, наводе се три кључна циља неопходна за дугорочно одрживо управљање:

- **очување** – трајно очувати и унапредити природну разноликост и културну баштину;
- **едукација и рекреација** – промовисање могућности за разумевање и уживање у нетакнутој природи и осталим специфичностима парка;
- **јачање локалних заједница** – интензивирати сарадњу са локалним заједницама, с циљем регионалног економског раста и развоја, остваривања одрживог прихода, а индиректно отварања нових радних места

У концепту савременог друштва и привредног развоја од заштићених подручја се очекује испуњавање њихове улоге у очувању биодиверзитета, геодиверзитета и предеоног диверзитета али и пуни допринос одрживом развоју. Данас је одлучујући нагласак на концепту и квалитету управљања. У складу са тим, у циљу осигурања боље будућности заштићених подручја, а самим тим и обезбеђивања перспектива сопственог развоја и напретка друштва, неопходно је увести иновације и промене у систем управљања заштићеним добрима, који ће бити заснован на искуствима и примерима добре праксе. Циљ управљања је да усмери све активности у парку, притом је једнако важна сврха деловања и начин на који се она остварује, па је зато потребно следити општеприхваћена начела у пракси управљања.

Главни аспекти и начела успешног управљања

О успешности управљања и како се она вреднује постоје различите студије и модели. У тој анализи овог најважнијег сегмента, посебно је издвојена анализа успешности међународно препознатих природних добара (УНЕСКО). Можда је управо захваљујући томе, сагледавање успешности управљања неким заштићеним природним добром, постало одлучујући фактор при избору управљача заштићеног подручја, а чести и при промени постојећег управљача. Не прејудуцирајући ништа, у овом поглављу су приказани главни аспекти и начела успешног управљања (прилагођено према Martinić, 2010) како би читалац могао да разуме потребу ове анализе.

Улога државе у управљању заштићеним подручјима – у заштити природе, а посебно у управљању заштићеним подручјима, улога државе је незаменљива. Држава мора установити законске и економске оквире унутар којих је могуће штитити природне вредности, подржати образовање у области заштите природе, али и установити систем позитивне стимулације, укључијући и новчане подстицаје, како би се поштовала правила и спроводиле мере очувања и заштите природе. Пракса је показала да, када год је то могуће, управљање заштићеним подручјима од националног и/или међународног значаја треба организовати кроз одговарајуће државне институције.

Прилагодљиво управљање – управљање у заштити и очувању природе није строго дефинисана дисциплина јер обухвата превише аспеката о којима треба водити рачуна, имајући на уму сложеност екосистема и људских интереса. Из наведеног разлога у планирању треба бити прилагодљив и уградити јасне показатеље за праћење резултата, како би, уколико буде потребно, било могуће изменити сопствено деловање а у складу са новим околностима.

Интегрално управљање природним и културним добрима – у многим заштићеним подручјима примарни циљ и императив управљања је очување и управљање природним и културним добрима. Најчешће, тај аспект управљања представља разлог оснивања заштићеног подручја, односно формирања предузећа које њиме управља. Управљати природним и културним добрима подразумева широк распон активности, од вредновања, истраживања и инвентаризације, преко спровођења мера заштите, очувања и побољшања стања, до интерпретације, промоције, мониторинга, извештавања, али и одрживог коришћења

Развој делатности у заштићеном подручју – обављање делатности у заштићеном подручју усклађено је са заштитом и очувањем природних вредности и предеоних квалитета, али мора, тамо где је то дозвољено режимом заштите, осигурати нормалан економски живот локалном становништву. Ово захтева веома

интензиван рад управљача заштићених подручја у том погледу. Притом су кључни управљачки инструменти просторни план подручја посебне намене и план и програм управљања, који представљају основу за све даље мере и побољшање система управљања, с циљем унапређења заштите и успостављања система прихватљивог обима посета као и коришћења природних ресурса тако да они неће нарушити темељне вредности подручја. Услов је да све допуштене делатности, као што су пољопривреда, шумарство, туризам, лов и коришћење водних ресурса, буду спроведене на нивоу који не угрожава одрживост било које еколошке функције парка

Развојне смернице – важна димензија управљања сваким заштићеним подручјем односи се на услове везане за пројекте и инвестиције који осигуравају развојне могућности локалном становништву. Развојним смерницама подстиче се одрживи развој прилагођен функцијама и природним вредностима заштићеног подручја, а нарочито се подржава кроз:

- подстицање очувања и одржавања биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, те заштите културне баштине;
- подстицање одрживог коришћења природних ресурса;
- подстицање одговарајућих облика туризма и рекреације;
- подстицање руралног развоја ради побољшања инфраструктуре у сеоским домаћинствима с уређењем простора и обновом села;
- подстицање допунских делатности у пољопривреди које су повезане са органском пољопривредном производњом и гастрономијом;
- побољшање комуналне инфраструктуре и подстицање традиционалних занатских делатности;
- коришћење нешкодљивих и за околину прихватљивих технологија за обављање активности унутар заштићеног подручја.

Туризам, посета и понуда у заштићеном подручју – један од основних задатака у управљању заштићеним подручјем јесте обезбеђивање услова за његову посету. Реализација посета, више од других функција, укључује особље парка из свих служби: прихватање и трансфер посетилаца, надзор и осигурање, тумачење (интерпретација) и вођење, истраживање, управљање природним ресурсима и др. У неким случајевима за управљача то значи и уску сарадњу са концесионарима у чијој је надлежности организовање специфичне понуде парка: смештај, угоститељска понуда, излети, рекреација и др. Посете морају бити у складу са режимом заштите и развојном делатношћу. Облици посета су различити, а неки од могућих су: излетништво, камповање, пешачење, планинарење, спортски риболов, роњење, купање, вожња чамцем и друго.

Едукација и интерпретација – природне и друге вредности које се штите у заштићеним подручјима могу опстати за будуће генерације једино путем информисања и едукације будућих генерација. Једна од важних функција сваког подручја јесте побољшање знања и разумевања природе путем различитих медија и интерпретативних техника, као што су предавања, презентације, радионице,

штампани информативни материјал и др. Посебно је важна едукација која се остварује у комуникацији са посетиоцима, нпр. вођеним шетњама.

Укључивање особља заштићеног добра/парка – потврђено је да је у многим случајевима где се планови управљања слабо спроводе, особље парка задужено за спровођење плана врло мало учествовало у изради плана, па га због тога не сматра својим делом. То често може изазвати одбијање или у крајњем опструирање спровођења плана.

Повезивање заштићеног подручја са суседним подручјима – заштићена подручја су све мање оазе посебности, нарочито у контексту снажног развоја свести о њиховом позитивном утицају на околна незаштићена подручја. Најбоље моделе за постизање позитивног психолошког учинка чине успешно изведени пројекти у којима заједнички учествују управа парка и локалне заједнице – у првом плану у оним делатностима које подстичу трајни развој, као што су разни облици еколошке пољопривреде, екотуризам, етногастрономија и др. У односу према локалним заједницама нужно је, у што већој мери, постићи да просторни планови поштују циљеве очувања заштићеног подручја, те да се обострано корисне акције, нпр. уређење инфраструктуре за посетиоце, планирају и остварују координирано и заједнички.

Приватни сектор и права власника земљишта - један од важних циљева управљања јесте односи са приватним сектором у заштићеном подручју. Где год је то могуће, треба побољшати бригу приватног сектора за заштићена подручја, а приватне интересе ускладити с циљевима и поступцима управе. Нарочито треба водити рачуна о правима власника земљишта, при чему не треба игнорисати њихова права која произилазе из ограничења којима су подвргнути у коришћењу властитих добара у заштићеном подручју. Власнике треба подстицати да у остваривању својих права поштују захтеве и уважавају ограничења у спровођењу мера управљања унутар одређених режима заштите. Начела и моделе сарадње треба уредити планом управљања. Када су у питању заштићена подручја у Србији, власништво над земљом и објектима проглашавањем заштићеног подручја се не мења, тј. некретнине и даље остају у власништву физичких и правних лица, али се просторним планом подручја посебне намене и другим прописима њихово коришћење ограничава и усмерава.

Јавност рада и отвореност – за управљање заштићеним подручјем важна је стална комуникација управљача са свим заинтересованим странама. Изузетно је битно да сви корисници парка буду обавештени о процесу израде плана управљања и да имају могућност да изразе своје жеље и мишљења. Инструмент за постизање овог циља је јавни увид и јавна расправа о плановима управљања, али и просторним плановима подручја посебне намене. Једнако је битно да управа парка редовно информира јавност о напретку послова и проблемима очувања. О важним одлукама јавност унапред треба обавестити и подстицати учешће локалних власти.

Партнерство локалних заједница у управљању – у савременим моделима управљања заштићеним подручјима задатак управљача је да развија све облике партнерства са локалном заједницом. Локалне заједнице треба подстицати да препознају, чувају и унапређују природне и културне вредности подручја. Посебно су важне активности које подижу ниво њихове свести о био и предеоној

разноврсности. Ове активности морају бити прилагођене широј јавности различите узрасне структуре и нивоа образовања. Такође је неопходно стално повећавати ниво знања и способности особља управљача у циљу пружања подршке локалној заједници.

Партнерство са јавним службама и еколошким организацијама – управа заштићеног подручја/парка упућена је у свом раду на уску сарадњу са власницима земљишта, али и другим заинтересованим странама, а посебно са јавним службама (нпр. инспекције у пољопривреди, водопривреди, шумарству, рибарству и ловству, заштити животне средине, комуналним пословима и др), локалним, регионалним или националним еколошким организацијама. Сарадњу је потребно темељити на партнерском договору који одређује улогу и одговорност сваког укљученог партнера

Међународна сарадња – заштићена подручја у свом деловању теже да се управљају по међународним стандардима очувања и управљања. Како би у томе успели, заштићена подручја морају уско сарађивати са осталим заштићеним подручјима, јавним институцијама и организацијама на националном и међународном нивоу.

Студије и истраживања – у многим активностима управљачи су упућени на снажну сарадњу са националним и међународним научним институцијама како би унапредили знања о различитим аспектима природног и културног окружења. Притом је важно да се истраживања спроводе плански, а како би резултирала унапређивањем управљања подручјем.

Кључно питање које се поставља пред управљаче јесте шта се жели постићи управљањем и какво заштићено подручје желимо. Ово из разлога јер модел и успешност управљања утиче на све, почевши од заштите природе, преко бројности и структуре посетилаца, јавне подршке, активности локалне заједнице.

Улога партиципације и партиципативних процеса у управљању заштићеним подручјима

Без обзира на питање власништва, искуство показује како успешност управљања заштићеним подручјима у великој мери зависи од добре воље и подршке локалне заједнице. У таквим случајевима, управљачком телу (управи) заштићеног подручја потребни су квалитетни системи саветовања и комуникације, као и делотворни механизми који могу обухватити и подстицаје, како би се осигурало придржавање циљева управљања од стране локалног становништва (Martinić, 2010).

Чак и у случају подручја са добрим планским документима, од суштинске важности за добро управљање јесте постојање адекватног управљачког процеса (Hockings et al., 2006).

Ефикасном управљању умногоне може да помогне постојање сета усвојених процедура и стандарда. У прошлости, многим заштићеним подручјима управљали су стручњаци и научници који нису познавали управљачке смернице и процедуре, инструменте заштите природе. Међутим, како су се повећавали захтеви у вези са управљањем заштићеним подручјима, јавила се потреба за управљачима који ће се успешно суочити са бројним питањима која пре свега подразумевају односе са локалним заједницама, али и безбедност на раду, управљање културолошким и духовним наслеђем и сл. (Tadić, 2010).

За дугорочну одрживост заштићених подручја потребно је партнерство мештана, при чему учешће локалних заједница мора започети приликом планирања заштићених подручја, мора бити одржавано током одлучивања и проглашавања и мора се продужити на управљање и надзор, али и поделу користи која произилази (Martinić, 2010).

Типологија партиципације, према Pimbert & Pretty, 1997, описује седам нивоа партиципације и рангира их од пасивне до самомобилизације.

Пасивна партиципација (Passive participation) подразумева информисање интересних група о томе шта се дешавало у једном подручју или шта ће се десити, док њихове реакције према пруженим информацијама или оствареним акцијама нису узете у обзир.

Партиципација путем пружања информација (Participation in information giving) значи да су информације о заштићеном природном добру сакупљене истраживањем локалног становништва, али они немају могућност да утичу на поступке у датом подручју. Улога партиципације у оба случаја је да пружи информацију.

Партиципација помоћу консултација (Participation by consultation) односи се на дефинисање проблема и тражење решења у управљању датим подручјем и она представља корак даље у партиципацији становништва. Али чак и у овом случају становништво нема активну улогу у процесу одлучивања, јер је оно вођено од стране професионалаца.

Партиципација из материјалних потреба (Participation for material incentives) подразумева облик партиципације у ком локално становништво обезбеђује ресурсе, као што су радна снага, земља или сакупљање биљног материјала, док заузврат добија храну, новац или друге материјалне користи. У овом случају партиципација се често завршава чим се иницијатива заврши. Међутим, ако се овај облик пореди са прва два нивоа, овај тип партиципације пружа локалном становништву улогу субјекта. Локално становништво више није само један циљ активности, већ оно даје и прима корист од управљача заштићеног природног добра.

Према Pimbert & Pretty, 1997, једино последња три нивоа партиципације: функционална, интерактивна и самомобилизација су довољне у циљу постизања успешне, ефикасне и одрживе заштите у заштићеним природним добрима.

Функционална партиципација (Functional participation) је дефинисана као партиципација локалног становништва формирањем група како би се сусрели са предефинисаним циљевима који се односе на заштићено подручје. Овај облик партиципације често укључује спољне помагаче у виду социјалних организација.

Интерактивна партиципација (Interactive participation) подразумева партиципацију код које људи формулишу заједничку анализу, која води ка акционим плановима, формирању нових локалних група и до јачања постојећих. Ове групе касније преузимају контролу над локалним одлучивањем.

Самомобилизација (Self-mobilization) значи да људи преузимају иницијативу независно од спољашњих институција и мењају систем управљања природним ресурсима. Без обзира на тип партиципације, кључно питање је да ли оне обезбеђују довољно простора за размену мишљења, кроз коју учесницима није омогућено само да дефинишу своје мишљење или интересе већ и да могу да обликују или да поново размисле о својим гледиштима у интеракцији са другим учесницима (Finger-Stich & Finger, 2003).

У одрживом управљању заштићених природних добара неопходно је, пре свега, познавање комплексних еколошких и социјалних односа у руралним подручјима, као и познавање значаја и вредности идеја локалног становништва. И представници заштите природе и локално становништво, које живи у заштићеном природном добру, поседују своје предности и мане. Због тога је комбиновање вештина професионалаца и локалног становништва неопходно. Овај облик партиципативних процеса је најбољи и он води до потпуног овлашћења локалног становништва да управља заштићеним природним добром (Томићевић и др., 2006).

Евалуација Правилника о унутрашњем реду у контексту успешности управљања ПП „Стара планина“

На основу члана 56. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10 и 91/10 – исправка), чл. 7. и 9. Уредбе о заштити Парка природе „Стара планина” („Службени гласник РС”, број 23/09) и члана 36. Статута Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме”, Управни одбор Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме” на седници одржаној 24. фебруара 2011. године, доноси

ПРАВИЛНИК

о унутрашњем реду и чуварској служби Парка природе „Стара планина”¹

Од када је објављен Правилник није ажуриран у смислу усклађивања са законским променама. Сада је на снази ЗАКОН о заштити природе РС (“Службени гласник РС”, бр. 36 од 15. маја 2009; 88 од 23. новембра 2010, 91 од 3. децембра 2010 – исправка; 14 од 22. фебруара 2016; 95 од 8. децембра 2018 - др. закон, 71 од 15. јула 2021). Из приложеног се види да је закон у међувремену измењен четири пута.

І. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим правилником регулишу се унутрашњи ред, организација, начин рада и опрема чуварске службе и основна правила организације противпожарне заштите Парка природе „Стара планина” (у даљем тексту: Парк природе), односно ближе прописују правила из члана 56. став 4. Закона о заштити о природи (у даљем тексту: Закон) по којима се на подручју Парка природе спроводе режими заштите утврђени чланом 35. Закона и чл. 4, 5. и 6. Уредбе о заштити Парка природе „Стара планина” (у даљем тексту: Уредба).

Члан 2.

Одредбе овог правилника односе се на кориснике заштићеног подручја у смислу члана 4. тачка 37. Закона (у даљем тексту: Корисник), односно на лица која имају пребивалиште или боравиште на подручју Парка природе, власнике земљишта и других непокретности, правна и физичка лица и предузетнике који коришћењем непокретности, природних вредности и добара и на други начин

¹ (“Службени гласник РС”, број 27 од 20. априла 2011), преузето са www.pravno-informacioni-sistem.rs

обављају делатност или врше послове на подручју Парка природе, као и на посетиоце Парка природе.

Посетилац Парка природе је лице које из научних, образовних, рекреативних, туристичких, спортских и културних потреба и разлога борави на подручју Парка природе краће од 15 дана, као и лице у транзиту кроз подручје Парка природе (у даљем тексту: Посетилац).

Коментар - Парк природе „Стара планина“ је комбинација руралних и подручја дивљине на коме становништво у већини нема приступ ни потребно знање за употребу савремених средстава електронске комуникације, односно да се путем интернета упознају са регулативом која уређује активности од значаја за живот на заштићеном простору. Због тога треба видети шта је управљач учинио да на овом изузетно великом простору упозна становништво са правилима која су прописана? Ипак, најпре треба видети да ли корисници и посетиоци знају за постојање овог Правилника?

Члан 3.

Управљање Парком природе „Стара планина“, Уредбом је поверено Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“, Београд.

Послове управљања непосредно врши Радна јединица „Парк природе Стара планина“, Пирот, која се налази у склопу Шумског газдинства „Пирот“ у Пироту (у даљем тексту: Управљач).

Члан 4.

Корисници и Посетиоци дужни су да се придржавају одредаба овог Правилника, упутстава са информативних табли и других ознака које су постављене у Парку природе, као и упутстава или налога чувара Парка природе и других овлашћених лица Управљача.

У планирању и предузимању радова и активности на подручју Парка природе, Корисници и Посетиоци дужни су да поштују Закон, Уредбу и План управљања Парка природе.

Коментар – Поставља се питање која су то друга овлашћена лица Управљача, која су им овлашћења и на основу којих закона или подзаконских аката имају овлашћења. Да ли су та овлашћена лица: чувари шума, ловочувари, рибочувари? Ове три групе чувара такође чувају и брину о ресурсима заштићеног природног добра али нису укључени у чуварску службу Парка природе „Стара планина“. Ко је надлежан за ове чуваре и коме они предају пријаве о недозвољеним радњама а у складу са својим овлашћењима? Да ли они имају исте обрасце записника са обележјима заштићеног природног добра. Такође је питање шта је са ловочуварима других корисника ловишта на простору Парка природе „Стара планина“, у чијој су они надлежности и да ли управљач Парка природе „Стара планина“ има увид у њихов рад?

Поред Корисника и Посетиоца, треба додати и Управљача који је уједно и корисник заштићеног природног добра.

Коментар – На приложеној фотографији се види знак упозорења који није уклоњен после извршених радова у оквиру газдовања шумама.

Фотографија бр. 1 (фото: Дејан Вучковић)

Члан 5.

За коришћење Парка природе и услуга Управљача, Корисник и Посетилац плаћају накнаду Управљачу, сходно члану 70. Закона.

Коментар - Члан 70. престао је да важи. Све накнаде у заштићеним природним добрима предвиђа ЗАКОН о накнадама за коришћење јавних добара „Службени гласник РС”, бр. 95 од 8. децембра 2018, бр. 49 од 8. јула 2019.). Висину, начин обрачуна и наплате накнаде, Управљач прописује посебним актом, уз сагласност министарства надлежног за послове заштите животне средине (у даљем тексту: Министарство). Да ли наведени акт постоји и у случају да постоји, где је јавно приказан ?

Члан 6.

Унутрашњи ред Парка природе Управљач обезбеђује организовањем чуварске службе, сарадњом са локалним становништвом, јавним предузећима и другим привредним субјектима, установама и удружењима грађана, као и сарадњом са органима државне управе и локалне самоуправе.

Коментар - На који начин се успоставља сарадња? Да ли се склапају споразуми о међусобној сарадњи, уговори о међусобним правима и обавезама или неки други вид писаних докумената као основне претпоставке да је корисник упознат са условима који су прописани у заштићеном природном добру.

II. КРЕТАЊЕ И БОРАВАК ПОСЕТИЛАЦА

Члан 7.

Начин заснивања и рада улазних станица Управљач ће прописати посебним актом, у складу са законом.

Коментар - Да ли акт постоји? Зашто се управљач није определио за спровођење ове активности барем на неком делу Парка природе „Стара планина“?

Члан 10.

Забрањена је употреба пловила без одобрења Управљача или супротно условима који су утврђени у одобрењу.

Управљач ће посебним актом прописати ближе услове употребе пловила, начин вођења њихове евиденције и издатих одобрења.

Коментар - Да ли акт постоји. У случају да постоји, где је јавно приказан?

III. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ВРЕДНОСТИ И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Члан 14.

Корисници и Посетиоци дужни су да примењују мере заштите природних, културних и других вредности и животне средине у складу са Законом, Уредбом и овим Правилником, меродавним законима и прописима донетим на основу тих закона.

Коментар - На које начине корисници и посетиоци могу доћи до сазнања о наведеним дужностима?

Члан 15.

Биљке и гљиве које живе у слободној природи на подручју Парка природе а којима је Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, број 5/2010) утврђен статус строго заштићених врста, није дозвољено сећи, кидати, ломити, чупати, сакупљати њихово семе и плодове, или их на други начин оштећивати и уништавати.

Коментар - Тренутно је важећи ПРАВИЛНИК о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста („Службени гласник РС”, бр. 5 од 5. фебруара 2010; 47 од 29. јуна 2011; 32 од 30. марта 2016; 98 од 8. децембра 2016). На који начин је корисницима и посетиоцима омогућено да дођу до сазнања које су биљке, животиње и гљиве строго заштићене?

Члан 16.

Дивље врсте биљака, гљива, лишајева и животиња које су утврђене Уредбом о стављању под контролу сакупљања и промета дивље флоре и фауне („Службени гласник РС”, бр. 31/05, 45/05, 22/07, 38/08, 9/10) могу се сакупљати на подручју Парка природе на начин и под условима утврђеним претходно споменути прописом и Уредбом.

Лица која врше сакупљање дивље флоре и фауне из става 1. овог члана на подручју Парка природе дужна су да чувару Парка природе (у даљем тексту: Чувар) или другом овлашћеном лицу Управљача пријаве дневне количине и врсте сакупљене флоре и фауне.

Коментар - Тренутно је на снази УРЕДБА о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне ("Службени гласник РС", бр. 31 од 08. априла 2005, 45 од 31. априла 2005. - исправка, 22 од 23. фебруара 2007, 38 од 14. априла 2008, 9 од 26. фебруара 2010, 69 од 19. септембра 2011, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон). Како сакупљачи дивље флоре и фауне могу да виде или се на други начин упознају са надлежном службом Управљача?

Члан 20.

Управљач ће на погодан начин јавно приказати и учинити доступним Корисницима и Посетиоцима спискове врста дивље флоре и фауне из члана 15, 16. и 17. са информацијама од значаја за њихово препознавање, заштиту и режим коришћења.

Коментар - Где су истакнути наведени спискови и у којој форми?

Члан 22.

Забрањено је оштећивати и уништавати предмете и објекте који имају културно-историјску вредност, односно својство или статус евидентираног или утврђеног културног добра.

Управљач ће у сарадњи са надлежним институцијама за истраживање и заштиту културних добара, археолошког и етнографског блага сачинити попис предмета, објеката и места из ст. 1, 2. и 3. овог члана на подручју Парка природе.

Управљач ће на видан и погодан начин обележити објекте и места са културно-историјским вредностима на подручју Парка природе.

Коментар - Управљач не пописује, он добија списак у Студији заштите или од институција задужених за ту делатност (Републички завод за заштиту споменика културе, ...). Да ли управљач поседује списак културних добара и да ли је обележио наведене културно-историјске вредности? Оно што смо ми приметили на терену је да нису обележена ни подручја у другом степену заштите а камо ли културно – историјске вредности.

IV. ОБАВЉАЊЕ ДЕЛАТНОСТИ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Члан 25.

На површинама на којима је утврђен режим заштите II и III степена, дозвољена је примена хемијских и других средстава у пољопривреди на начин, односно са врстама и количинама тих средстава и у време како је регулисано Законом о средствима за заштиту биља и Законом о здрављу биља („Службени гласник РС”, број 41/09) и другим меродавним прописима из области пољопривреде, вода и хемикалија.

Коментар - Члан није усклађен са важећим законима, ЗАКОН о средствима за заштиту биља ("Службени гласник РС", бр. 41 од 2. јуна 2009; 17 од 14. марта 2019),

ЗАКОН о здрављу биља ("Службени гласник РС", бр. 41 од 2. јуна 2009; 17 од 14. марта 2019).

Члан 26.

Газдовање шумама у државној својини спроводи се према плановима развоја шумских подручја, основама газдовања, годишњим плановима газдовања шумама и извођачким пројектима.

Газдовање шумама сопственика за које се не доносе основе газдовања врши се на основу програма газдовања и годишњих планова газдовања.

На подручју Парка природе, Управљач је корисник шума у државној својини којима газдује у оквиру газдинских јединица (Г.Ј.): Шумско газдинство „Тимочке шуме“ Болевац: Г.Ј. „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“, Г.Ј. „Шашка – Студена – Селачка“, Г.Ј. „Расовити камен“, Г.Ј. „Заглавак I“ (део Г.Ј.), Г.Ј. „Заглавак II“ (део Г.Ј.) и Г.Ј. „Вршка чука – Баба Јона – Трећи врх“ (део Г.Ј.); Шумско газдинство „Пирот“ Пирот: Г.Ј. „Стара планина I – Широке Луке“, Г.Ј. „Стара планина II – Арбиње“, Г.Ј. „Стара планина II – Арбиње“, Г.Ј. „Стара планина II – Топли До“, Г.Ј. „Стара планина I – Прелесје“, Г.Ј. „Завој“, Г.Ј. „Видлич“, Г.Ј. „Нишава“ (део Г.Ј.).

Управљач обавештава Завод о донетим годишњим плановима газдовања шумама и пружа основне податке о обиму, динамици и просторној расподели планираних радова.

Члан 27.

Крчење и чиста сеча шуме дозвољени су ради промене врсте дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама, изградње шумских комуникација и објеката, заштите и надзора природних вредности и за друге планске намене изградње и уређења простора у складу са законом.

Коментар - Шта се сматра малим површинама шуме? Колико то износи у мерним јединицама за површину?

Члан 28.

Коришћење, заштита и уређење вода и заштита од штетног дејства вода врше се на основу Закона о водама („Службени гласник РС”, број 31/10), прописа донетих на основу тог закона, Закона о заштити и одрживом коришћењу рибељег фонда („Службени гласник РС”, број 36/09), Уредбе и овог правилника.

Коментар - Наведени Закони су претрпели знатне промене до данас, а у Правилник нису унете измене и допуне. ЗАКОН о водама („Службени гласник РС”, бр. 30 од 7. маја 2010; 93 од 28. септембра 2012; 101 од 16. децембра 2016; 95 од 8. децембра 2018; 95 од 8. децембра 2018 – др). Закон. ЗАКОН о заштити и одрживом коришћењу рибељег фонда ("Службени гласник РС", бр. 128 од 26. новембра 2014, 95 од 8. децембра 2018 - др. Закон).

Члан 30.

Експлоатација минералних сировина врши се у складу са Законом о рударству („Службени гласник РС”, бр. 44/95, 101/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон и 34/2006), прописима донетим на основу тог закона, Уредбом и овим правилником.

Коментар - Наведени Закон је измењен више пута и сада гласи ЗАКОН о рударству и геолошким истраживањима ("Службени гласник РС", бр. 101 од 8. децембра 2015; 95 од 8. децембра 2018 - др. Закон; 40 од 22. априла 2021.)

V. ЛОВ И РИБОЛОВ

Члан 31.

Активности лова на подручју Парка природе обављају се у складу Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник РС”, број 18/10), прописима донетим на основу тог закона, Законом, Уредбом и овим Правилником.

Коментар - Наведени Закон је измењен. Тренутно је у примени ЗАКОН о дивљачи и ловству („Службени гласник РС”, бр. 18 од 26. марта 2010; 95 од 8. децембра 2018)

Члан 31.

Газдовање ловиштима на подручју Парка природе врши се на основу програма развоја ловног подручја, ловних основа и годишњих програма газдовања ловиштима.

На подручју Парка природе, Управљач односно ЈП „Србијашуме” је корисник ловишта „Стара планина I” и „Суводол” (ШГ „Тимочке шуме” Бољевац) и „Стара планина II” (ШГ „Пирот”), корисници осталих ловишта су ловачка удружења из Зајечара, Минићева, Књажевца, Калне, Пирота и Димитровграда.

Управљач односно корисници ловишта обавештавају Завод о донетим годишњим плановима газдовања ловиштима и пружају основне податке о планираним ловним активностима.

Коментар - Да ли корисници имају законску обавезу да обавештавају Завод за заштиту природе Србије? Да ли сви корисници ловишта обавештавају Завод за заштиту природе Србије о својим активностима? Зашто корисници који управљају ловиштима на делу Парка природе немају обавезу да своје планове и извештаје достављају Управљачу Парка природе „Стара планина“?

Члан 31.

Управљач може наплатити накнаду ловачком удружењу за обављање активности лова на подручју Парка природе у складу са посебним актом који доноси.

Коментар - Да ли управљач наплаћује наведену накнаду?

Члан 35.

Управљач, у складу са законом, издаје односно дистрибуира/продаје годишње и доплатне дозволе за рекреативни риболов.

Коментар - Колико се годишње изда дозвола? Где Управљач приказује приходе од ове делатности и да ли је то јавно доступно?

VI. СПОРТ, РЕКРЕАЦИЈА И ТУРИЗАМ

Члан 37.

На подручју Парка природе правна и физичка лица могу обављати делатност туризма и угоститељства, односно организовати туристичка путовања и туристичку посету и пружати услуге смештаја, исхране и пића у складу са Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 88/10), прописима донетим на основу тог закона, Законом, Уредбом и овим правилником.

Коментар - Наведени закон је измењен и сада гласи ЗАКОН о туризму („Службени гласник РС”, број 17 од 14. марта 2019.)

Члан 38.

Управљач ће израдити и донети програм презентације Парка природе којим ће ближе уредити допуштен начин и места посећивања, истовремени број посетилаца на појединим местима и друга питања од значаја за разгледање Парка природе и упознавање његових вредности, а посебно начин презентације вредности у оквиру активности екотуризма.

Коментар - Да ли је Управљач донео програм презентације Парка природе „Стара планина“ и где се он може преузети?

Члан 39.

За обављање делатности туризма и угоститељства из члана 37. и за услуге Управљача из члана 38. овог правилника плаћа се накнада у складу са посебним актом Управљача.

Коментар - Да ли акт постоји и да ли се накнада наплаћује? Колико је регистрованих корисника који се баве овом делатношћу?

VII. ИЗГРАДЊА ОБЈЕКТА И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА

Члан 40.

Изградња објеката и уређење простора на подручју Парка природе врши се у складу са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09 и 81/09), прописима донетим на основу тог закона, Просторним планом подручја посебне намене Парка природе („Службени гласник РС”, број 115/08), донетим урбанистичким плановима, Законом, Уредбом и овим правилником.

Коментар - Наведени Закон је измењен и сада гласи ЗАКОН о планирању и изградњи (“Службени гласник РС”, бр. 72/2009, 81/2009 - исправка, 64/2010 - УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - УС, 50/2013 - УС, 98/2013 - УС, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - др. закон, 9/2020, 52/2021). Шта је Управљач предузео по питању иновирања или предлагања унапређења урбанистичких решења на простору Парка природе „Стара планина“?

VIII. ОДРЖАВАЊЕ ЧИСТОЋЕ И УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Члан 43.

Одржавање чистоће и управљање отпадом на подручју Парка природе врши се у складу са Законом о управљању отпадом („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 88/10), прописима донетим на основу тог закона, другим законима и прописима који се односе на отпадне материје, Уредбом и овим правилником.

Фотографија бр. 2 (Facebook страница „Park prirode Stara Planina“)

Регионални и локални планови управљања отпадом усклађују се са Уредбом и Планом управљања Парка природе.

Коментар – Да ли су Регионални и локални планови управљања отпадом усклађени са Уредбом и Планом управљања Парка природе? Ако јесу да ли је Планом предвиђена селекција отпада као значајног елемента едукације корисника и посетиоца. Тренутно у примени ЗАКОН о управљању отпадом (“Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 14/2016, 95/2018 - други закони).

Коментар - Уз приложену фотографију представници чуварске службе апелују на свест грађана у смислу приказивања лошег примера и загађења природе. На фотографији се види да грађани који су оставили смеће донекле имају изграђену свест о заштити природе, то се види по уредно спакованом отпадом у кесе (није разбацано) од којих је неку вероватно оборила нека животиња. Види се да на уређеном излетишу не постоји посуда за одлагање смећа што је недопустиво

за локалитет оваквог типа и та чињеница више указује на пропусте Управљача него на еколошку свест посетиоца.

Члан 45.

Власници и корисници непокретности дужни су да их одржавају у чистом и уредном стању.

Коментар - Која су мерила за наведена стања, које су санкције за одступање од предвиђених стандарда и на основу које законске регулативе је овај став предвиђен?

Члан 45.

Забрањено је запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта.

Коментар - Које су санкције за непоштовање ове одлуке и колико је пријава до сада написано?

XI. ЧУВАРСКА СЛУЖБА

Члан 55.

Чувар може истовремено обављати и послове чувара шума, ловочувара или рибочувара, а Руководилац и друге послове у оквиру радног места и стручне спреме којом располаже.

Коментар - На које се чуваре мисли. Чуваре Парка природе Стара планина, чуваре шума, ловочуваре, рибочуваре или неку другу врсту чувара.

Члан 59.

Управљач ће посебним актом утврдити и на погодан начин објавити чуварске рејоне, са њиховим називима, површинама, именима чувара и одговарајућим графичким приказом.

Коментар - Да ли акт постоји, да ли су рејони са именима чувара јавно доступни и где се могу преузети ови подаци?

Члан 60.

У вршењу чуварске службе, дужност Чуvara је да:

- 1) прати односно надгледа кретање и активности посетилаца и других корисника, посебно:
 - градњу, реконструкцију и доградњу објеката, транспорт грађевинског материјала и друге радове који се у складу са законом сматрају изградњом објеката;
 - коришћење минералних сировина, односно камена, шљунка, песка, дробине, земље и тресета,
 - коришћење шума, односно сечу, крчење, кресање и паљење дрвећа, извлачење, одлагање и транспорт дрвних сортимената, сакупљање семена и др.,

- коришћење флоре и фауне, односно сакупљање и брање биљака, гљива и животиња и њихових развојних облика и шумских плодова и др.,
 - лов, гајење и коришћење дивљачи,
 - риболов,
 - употребу моторних возила и пловила,
 - постављање објеката на води и монтажних и привремених објеката,
 - улазак у зоне, места и објекте у којима је посета забрањена или ограничена,
 - камповање, логоровање,
 - ложење ватре на отвореном и примену правила и мера заштите од пожара,
 - организацију и одвијање спортских такмичења и других манифестација;
 - одлагање отпада,
- 2) прати стање биљних и животињских врста и других вредности Парка природе и води евиденцију о њима;
 - 3) пружа помоћ и сарађује са локалним становништвом и другим носиоцима стварних права на непокретностима у циљу заштите природе, решавању имовинско-правних односа и накнади штете услед ускраћивања или ограничавања права коришћења и примене мера заштите;
 - 4) пружа податке, помоћ и услуге посетиоцима при обиласку и разгледању Парка природе,
 - 5) прати и пружа друге потребне услуге организаторима и учесницима научних и других истраживања и образовних активности;
 - 6) сарађује са корисницима природних ресурса и привредним субјектима, посебно у области пољопривреде, водопривреде, енергетике, рударства и туризма;
 - 7) сарађује са инспектором за заштиту животне средине и обавештава о стварима из његове надлежности,
 - 8) сарађује се органом унутрашњих послова и према указаној потреби тражи његову помоћ,
 - 9) саставља записник, обавештава Руководиоца и Управника Парка природе и обавља друге овде неспоменуте послове, у складу са законом и актом Управљача.
 - 10) обавештава други надлежни орган о извршењу забрањених односно противправних радњи које су регулисане прописима из надлежности тог органа и о њиховим извршиоцима уколико су познати.

Коментар - Да ли је законском регулативом дозвољено и да ли је реално да једно лице обавља све ове дужности?

Члан 62.

Када утврди радњу учињену супротно правилима унутрашњег реда или мерама заштите природе прописаним у складу са законом, чувар саставља записник.

Записник је састављен у оноликом броју примерака колико захтева конкретна ситуација, а ако је контроли присутна нека друга заинтересована страна, један примерак записника уручује се и њој.

Управљач ће прописати образац записника из овог члана.

Чувар полаже стручни испит у складу са програмом који прописује Министар.

Коментар – Стручни испит који полаже чувар заштићеног подручја се разликује од стручног испита за рибочувара, односно чувара шума или ловочувара². Због тога је важно редиговати и прецизирати све чланове овог поглавља (XI Чуварска служба), како би се јасно дефинисали задаци и број чувара заштићеног подручја.

Члан 67.

На основу записника и обавештења Чуvara о учињеној забрањеној односно противправној радњи, Управљач сходно стеченим околностима, врсти дела и статусу починиоца подноси одговарајућу пријаву или захтев за покретање прекршајног поступка.

Коментар – У члану треба додати, правна служба.

XII. ПРОТИВПОЖАРНА ЗАШТИТА

Члан 68.

На подручју Парка природе планирају се и спроводе мере заштите од пожара у складу са Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС”, број 111/09), Законом о шумама и прописима донетим на основу тих закона, планом управљања Парка природе и плановима заштите од пожара.

Планом и Програмом управљања Парка природе утврђују се приоритетни односно годишњи оперативни задаци противпожарне заштите.

²<https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/ispiti/informacija-o-roku-za-dostavljanje-prijava-za-polaganje-strucnog-ispita-za-cuvara-zasticenog-podrucja-za-naredni-ispitni-rok-u-2022-godini>

<https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/ispiti/strucni-ispit-za-ribara>

<https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/ispiti/strucni-ispit-za-ribocuvara-3>

<https://upravazasume.gov.rs/lovstvo/dokumenti-i-propisi-lovstvo/>

<https://upravazasume.gov.rs/wp-content/uploads/2015/12/Pravilnik-o-obrascu-legitimacije-cuvara-suma.pdf>

Коментар – Сада је у примени ЗАКОН о заштити од пожара („Службени гласник РС“, број 111 од 29. децембра 2009; 20 од 24. фебруара 2015; 87 од 13. новембра 2018; 87 од 13. новембра 2018 - др. закони). Да ли су годишњи оперативни задаци јавно доступни и како је локално становништво упознато са њима?

Члан 68.

Управљач ће на погодан начин објавити односно јавно истакнути изводе из планова заштите од пожара, са основним правилима противпожарне заштите и поставити одговарајуће ознаке на терену.

Коментар – Где су информације и изводи из планова заштите од пожара истакнути, односно како су они презентовани осталим корисницима, локалном становништву и заинтересованој јавности?

XIII. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 69.

Надзор над применом овог правилника врши Министарство.

Коментар – Надлежно министарство врши надзор у већини случајева на основу анализе Годишњег извештаја о реализација Програма рада Управљача, а само у случају пријава о неправилности излази на терен. Уколико се тежи бољем управљању и транспарентном раду Управљача (ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“) који управља на преко 90% укупно заштићене површине природних добара у Србији, онда је Министарство у обавези да врши редован мониторинг рада управо овог Управљача, и да о томе у одговарајућој форми стави Извештај заинтересованој јавности и одговори на многобројна питања каја постављамо кроз анализу правилника.

Члан 70.

Управљач ће најкасније у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог правилника донети акта предвиђена овим правилником.

Коментар – Да ли је управљач израдио сва наведена акта у предвиђеном периоду и да ли су она доступна јавности на интернет страници ПП „Стара планина“?

Члан 71.

Управљач ће извод из овог правилника, са основним правилима унутрашњег реда и забрањеним радњама/активностима истакнути на погодан и видан начин у насељима, туристичким центрима и локалитетима, објектима ЈП „Србијашуме“ и на другим местима бројнијег окупљања и чешћег проласка Посетилаца и Корисника.

Коментар – Приликом обиласка појединих делова терена, односно места која најчешће обилазе посетиоци, веома селективно и готово нетранспарентно су стављена обавештења општег типа о Управљачу, а готово уопште не постоје видно истакнута правила унутрашњег реда. Због тога би на интернет страници ПП „Стара планина“ требало да су јасно истакнути изводи из правила унутрашњег реда, језички прилагођени широј јавности.

* * *

Из датог приказа и анализе појединих чланова Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби Парка природе „Стара планина“ види се да постоји доста неправилности, нејасноћа и велики број питања која се односе пре свега на информације које треба приказати у годишњим програмима и извештајима о управљању Парком природе „Стара планина“ али и информисаности локалног становништва.

За успешно управљање заштићеним природним добром неопходан је транспарентан приказ и приступ, пре свега становништву које живи на простору Парка природе „Стара планина“, а затим и осталим корисницима, посетиоцима и свим заинтересованим правним и физичким лицима, који имају интерес да буду детаљно информисани и обавештени.

Било би непримерено, да свако заинтересовано лице, корисник или посетилац мора директно да се обрати Управљачу и тражи информације од јавног значаја које је Управљач у обавези да јавно презентује широј јавности, поготово становништву на простору заштићеног природног добра.

Управљач Парка природе треба да приступи свим заинтересованим лицима и организацијама, као својеврсни сервис за помоћ у остваривању њихових интереса а који су у складу са законима и плановима заштићеног природног добра.

АНАЛИЗА ИЗВЕШТАЈА о остваривању Програма управљања ПП „Стара планина“ за 2021. годину

Управљач ПП „Стара планина“ је мере заштите и очувања заштићеног подручја спровео у дело руководећи се Условима заштите природе за Програм управљања ПП „Стара планина“ за 2021. годину издатим од стране Завода за заштиту природе Србије (број 020-2245/2 од 02.10.2020. године), а запослени су при раду користили материјалне ресурсе које поседује Управљач. Пословима управљања бавили су се сви чувари у ПП „Стара планина“, ловочувари и рибочувари у Парку, као и референти чуварске службе и управник Парка (стр. 3).

Коментар - У приказаном пасусу се запажа да на простору ПП Стара планина постоји више врста чувара који су приказани у финансијском плану и у извештају за 2021 год. Зашто се онда у Чуварској служби помињу само 12 чувара заштићеног природног добра? Ко је надлежан за остале чуваре и коме они предају записнике о прекршајима и осталим недозвољеним радњама на простору Парка природе Стара планина?

Радна Јединица „Парк природе Стара планина“ је у оквиру своје службе послове на реализацији Програма за 2021. године обављала са 12 чувара, 2 руководиоца чуварске службе и управником Парка природе. Њихове активност су се огледале на пословима чување и надзора у заштићеном подручју превасходно у смислу превентивне заштите и очувања заштићеног подручја. (стр. 3)

Чувари су активно вршили непосредан надзор активности у парку природе на својим рејонима и спроводили одредбе Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби ПП „Стара планина“ (“Сл. гласник РС”, бр. 27/2011). (стр. 4)

Коментар - Чувари своју основну делатност обављају на основу правилника који је донет 2011. године. Од онда до израде овог извештаја, законска регулатива је претрпела знатне измене а сам Правилник није усклађиван или се то не препознаје читајући га.

Стручна служба управљача интензивно је радила на промоцији и унапређењу заштићеног подручја (стр. 6)

Коментар - Која је стручна служба управљача задужена за промоцију и унапређење заштићеног подручја? Да ли је то јединствена служба на нивоу ЈП „Србијашуме“ или постоји посебна служба на нивоу РЈ „Парк природе Стара планина“?

Из Извештаја о остваривању програма ... за 2021. се не види интезивност промоције. Полазећи од чињенице да не постоји website Парка природе „Стара планина“, који би се редовно ажурирао и пружао све информације о природним карактеристикама, активностима управљача, корисницима и друго, на јасан и транспарентан начин који је доступан најширој јавности, рачунајући и заинтересоване ван граница наше земље.

Управљач је на сајту ЈП „Србијашуме“ у оквиру заштићених природних добара приказао врло кратко основне карактеристике Парка природе „Стара планина“, такође је путем Facebook странице приказао неке садржаје и то 83 објаве од 18.10.2014. године до сада, што је у просеку десетак објава годишње. Страницу прати свега 2700 људи, што је занемарљиво мало у односу на величину самог заштићеног природног добра.

Управљач је настојао да у току 2021. године, кроз разне видове презентације Парка природе „Стара планина“, повећа интересовање и презентује заштићено подручје на најбољи могући начин. (стр. 27)

Коментар - На основу приказаног текста у извештаја може се закључити, да се презентацијом не бави стручно лице из области маркетинга јер наведене активности сигурно нису најбољи начин како се врши промоција и презентација.

У циљу повећања пошумљености управљач је извршио пошумљавање површине од 3,1 ha (стр. 10)

Коментар - У Извештају је приказан трошак за производњу садног материјала за пошумљавање као и пошумљена површина, а нигде није приказана површина на којој је извршена сеча као и приходи који су остварени од продаје дрвних сортимената.

На територији ПП „Стара планина“ постоји неколико ловишта којим газдују ШГ „Пирот“ и ШГ „Тимочке шуме“ Бољевац према ловним основама и годишњим Програмом газдовања ловиштем. Као редовне и сталне активности у ловишту спроводиле су се мере заштите, чувања и мониторинга дивљачи. (стр. 11)

Коментар - Кроз Извештај су углавном приказан активности које су трошкови управљача. Нигде се не могу видети приходи од одстрела дивљачи, коришћења ловачких домова и других прихода везаних за ловство.

Активности Управљача у сектору рибарства у току 2021. године спроводиле су се кроз: стално праћење стања рибљег фонда у сарадњи са надлежним институцијама; контроли риболовних вода; порибљавању рибарског подручја у складу са Годишњим програмом управљања рибарским подручјем „Стара планина“; организацији такмичења у спортско - рекреативном риболову на акумулацији Завојског језера и такмичења у лову пастрмке „мушичарењем“ на издвојеним и таблама обележеним реверима на планинским рекама РП „Стара планина (стр. 12).

Коментар - Извештај приказује део трошкова у области у рибарства али не укупне трошкове и приходе из којих би се могао донети закључак о рентабилности, то јест могућности одрживог управљања у овој области.

Бројне едукативне активности (радионице, предавања ...) везане за заштићене и строго заштићене врсте лековитог биља, гљива и плодова управљач је спроводио у Центру за посетиоце „Врело“.

Заинтересованих комерцијалних берача није било, те није ни вршено плаћање таксе за дозволу за сакупљање дивље флоре и фауне (стр. 15).

Коментар - Центар за посетиоце Врело, није у функцији већ неко време. Приликом више обилазака објекат је био затворен. Као што се да видети са фотографије 3 нигде није истакнуто радно време.

Очигледно је да бројне едукативне активности о лековитом биљу нису дале никакве резултате, с обзиром да није било заинтересоване стране за коришћење неких од споредних шумских производа. Тешко је поверовати да на подручју Парка природе „Стара планина“ најпростиранијег заштићеног природног добра у Србији са огромним потенцијалима и могућностима за развој неке од привредних грана везаних за споредне шумске производе, није било никога заинтересованог.

Фотографија бр. 3 (фото: Дејан Вучковић)

У току 2021. године реализована је успешна сарадња са следећим институцијама, а у вези научноистраживачког рада и промоције ПП „Стара планина“:

- Планира се сарадња и едукација са ученицима из средњих школа у Општинама Пирот, Димитровград, Књажевац и Зајечар са циљем повећања свести младих људи о очувању животне средине, укључивање у бројне акције на: пошумљавању, чишћењу, одржавању постојећих мобилијара у парку, активном учешћу у презентацијама (стр. 21).

Коментар - Наведени пасус јасно указује на чињеницу да се у Извештају углавном копира текст из Програма управљања, што је врло неозбиљно од стране ЈП „Србијашуме“ као предузећа тих размера и капацитета.

Да би се лакше стекао увид у презентацију планираних и остварених активности према Извештају (37 страна), урађен је табеларни приказ планираних и остварених активностима за 2021 год.

Табела 1. Планиране и реализоване активности на управљању
ПП „Стара планина“ (извод из Извештаја за 2021.)

Планиране активност	пл. средства	реал.средст.
Бруто зараде чувара заштићеног подручја	10.330.000,00	8.400.000,00
Бруто зараде (осталих чувара ресурса) чувара шума	4.848.251,00	4.848.251,10
Горива и мазива за возила чуварске службе, регистрација и сервис	1.200.000,00	1.100.000,00
Фотоапарати, бетеријске лампе, го про камере	522.750,00	453.420,00
Набавка теренских возила	2.900.000,00	2.000.000,00
Бруто зараде стручне службе (израда управљачких докумената)	2.304.000,00	2.304.000,00
Израду просторне базе података ГИС	56.000,00	51.300,00
Израду и постављање ознака и табли зона заштите	110.500,00	90.500,00
Обележавање граница зоне заштите другог степена	220.000,00	224.250,00
Одржавању информативних табли и мобилијара	350.000,00	395.200,00
Израду – забрана одлагања отпада	42.500,00	25.500,00
Уклањање смећа - комуналне услуге	154.500,00	131.600,00
Израду Основа газдовања у државним шумама	1.077.536,46	1.173.384,00
За производњу садног материјала за пошумљавање	155.000,00	155.000,00
За пошумљавање подручја	217.000,00	217.000,00
Прихват негу и рехабилитацију аутохтоних врста дивљих животиња	100.000,00	12.840,00
Порибљавање и израда управљачких докумената	1.530.250,00	30.250,00
Реконструкцију старопланинских пашњака	450.000,00	435.852,00
Дозволу за сакупљање дивље флоре и фауне	100.000,00	0,00
Мониторинг здравственог стања шума	160.000,00	184.320,00
За утврђивање еколошког статуса водотока	200.000,00	165.000,00
Оперативно истраживање подземних вода	480.000,00	0,00
Истраживање флоре	400.000,00	335.000,00
Идентификација лековитог и ароматичног биља	220.000,00	180.000,00
Спелеолошка истраживања	100.000,00	85.000,00
Активности на номинацији ГЕОПАРКА	620.000,00	649.200,00
Израду и постављање информативне табле	474.000,00	422.000,00
Израду и постављање мобилијара	555.000,00	0,00
Локалитета „Козји камен - Владикине плоче“	2.202.072,00	1.542.000,00
Локалитета „Пиљски водопад“	1.342.928,00	0,00
Локалитет „Јабучко равниште – Бабин зуб“	900.000,00	900.000,00
Стаза на територији КО Јеловица	968.000,00	1.146.000,00

Стаза у КО Црни Врх и Ђуштица	242.000,00	242.000,00
Уклањање растиња, кошење дуж стаза и мобилијара	242.000,00	372.830,00
Одржавање и реконструкција шумских путева	1.320.240,00	1.320.000,00
Услуге у области културе спорта и рекреације	50.000,00	32.853,00
Предавања у школама	151.000,00	128.650,00
Презентацију - студијско путовање	700.000,00	0,00
Организовање семинара, презентације и манифестација	300.000,00	222.920,00
Бренд ПП Стара планина за производе и услуге	20.000,00	18.320,00
Номинацији за добијање статуса резервата биосфере (МАБ)	50.000,00	32.585,00
Набавку и штампу застава и beach ride заставе	54.000,00	0,00
Флајери, банери, фасцикле	14.520,00	0,00
Церадних платна за информативне табле	24.200,00	0,00
За израду преносних банера	12.100,00	0,00
За набавку мајци и штампу на текстилу	84.700,00	84.700,00
Пројектне документације за санацију чуварске куће у ШУ Пирот	80.000,00	0,00
За израду урбанистичког пројекта	500.000,00	0,00
Одржавање и адаптацију објекта у Центар за посетиоце	4.800.000,00	0,00
Опремање инфо кутка у ШУ Књажевац	250.000,00	0,00
Инвестиционо одржавање објекта Дом „Широке Луке“	5.000.000,00	5.000.000,00
Санацију и одржавање чуварске куће	2.000.000,00	0,00
Одржавање ЦП "Врело"	150.000,00	61.900,00
Активна дежурства и ПП план	59.000,00	59.000,00
Активна дежурства и ПП план осматрачница	130.000,00	0,00
Економско пчеларење на Старој планини	182.000,00	218.154,00
УКУПНО	47.606.047,46	35.450.779,10

Увидом у Извештај о остварењу Програма управљања Парком природе „Стара планина“ за 2021. годину може се уочити да је суштински недостатак документа, приходовни извештај. Годишњи извештај управљања мора да садржи приказ прихода и расхода свих делатности којима се управљач бави на простору Парка природе „Стара планина“, због саме тежње да заштићено природно добро буде финансијски самоодрживо. Податке о планираном приходу није нужно приказати у годишњем Програму управљања, јер планиране вредности могу бити у тој мери променљиве да се управљач не може ослонити на њих као поуздани извор прихода.

Закључак

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ је веома сложене структурне организације. Подела на шумске области, шумска газдинства, шумске управе и мање организационе јединице условљена је обимом посла и великом површином са којом газдује. Поред наведеног, ЈП „Србијашуме“ је управљач над 56 заштићених подручја/природних добара.

Парком природе „Стара планина“ у стварности газдују два независна шумска газдинства: ШГ „Пирот“ (Град Пирот и Општина Димитровград) и ШГ „Тимочке шуме“ Бољевац, (Град Зајечар и Општина Књажевац).

Ресурси Парка природе „Стара планина“ су само део укупних ресурса којима се ова шумска газдинства баве, самим тим приходи са ових простора улазе у састав укупних прихода шумских газдинстава а тиме и у укупне приходе ЈП „Србијашуме“. Зато се приход остварен на простору Парка природе „Стара планина“ не приказује засебно јер је већ приказан у оквиру шумских газдинстава као делова јединственог ЈП „Србијашуме“. Финансијским средствима се располаже по приоритетима на простору Републике Србије којим газдује ЈП „Србијашуме“ независно од тога са којих простора се колико приходује.

Дужност и обавеза Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“ је, као што се и из самог назива да закључити, да успостави уравнотежено газдовање шумама, које су му поверене од стране Републике Србије, па самим тим Парк природе „Стара планина“ није приоритет у планирању и реализацији сложених процеса управљања заштићеним природним добром. То се јасно види упоређивањем сајтова постојећих националних паркова Републике Србије у којима је на транспарентан начин приказан рад до ситних детаља, нарочито је транспарентно финансијско пословање. За разлику од националних паркова Управљач Парка природе „Стара планина“ није израдио сајт ПП „Стара Планина“ на коме би заинтересовани могли да дођу до потребних података.

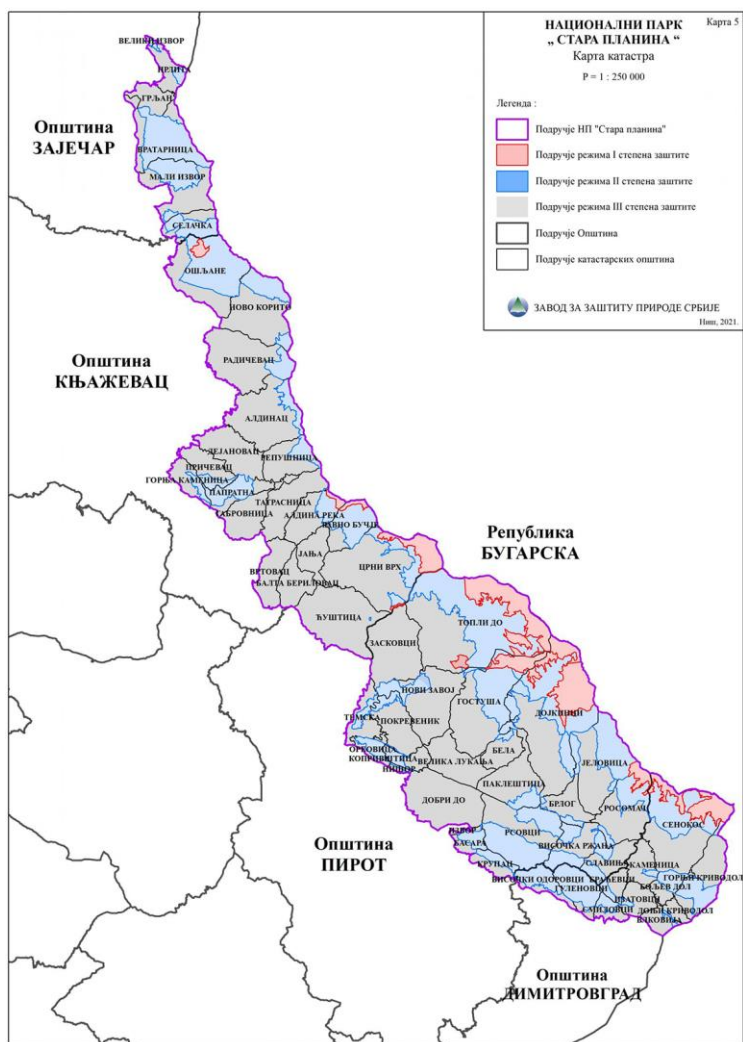
Министарство заштите животне средине РС је 5.01.2022. године поставило обавештење да је покренут поступак ревизије и заштите Старе планине као будућег Националног парка. С обзиром да је до сада Парк природе „Стара планина“ највеће заштићено природно добро, и да се у управљању осећају бројни недостаци, оправдана је бојазан локалне заједнице да им нова категорија природног добра, уколико се модел управљања и управљач не промене и даље држати на одстојању и слабо информисане о активностима Управљача.

Мултифункционалност простора захтева сложен процес планирања и реализацију планираних делатности. Управљање захтева учешће стручног кадра различитих нивоа образовања, а заступљеност струка из области природних и друштвених наука је предуслова за успешно унапређење постојећег стања природе, друштва и друштвених делатности. Примарно место би због великих

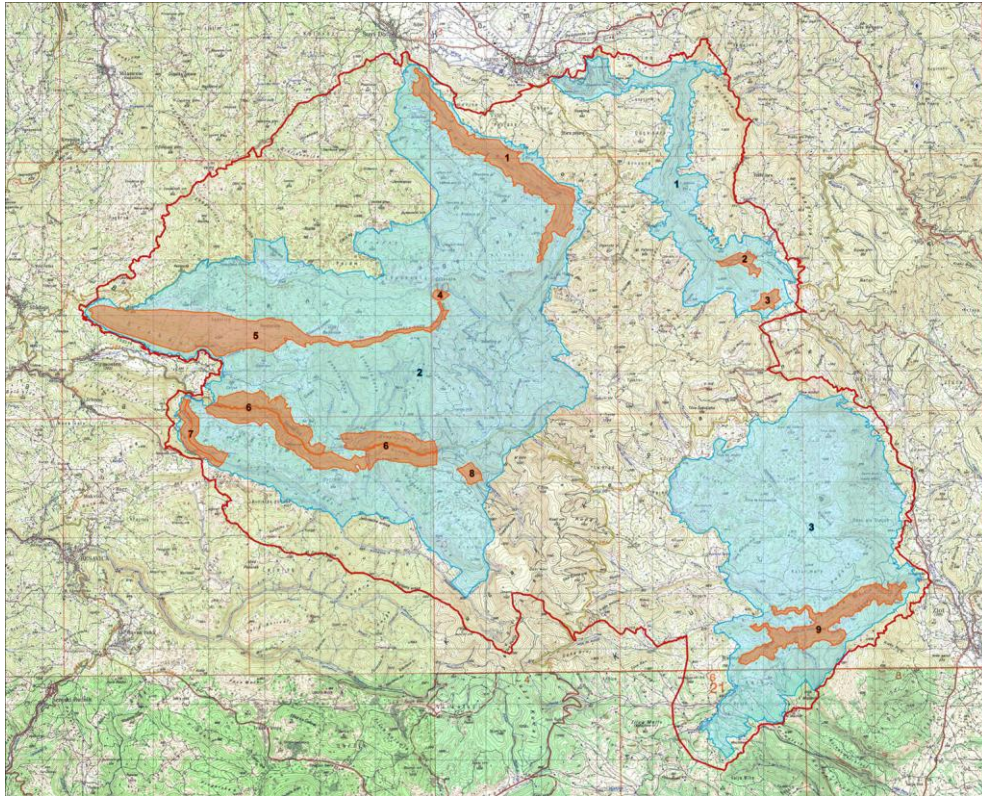
површина под шумским екосистемима и даље имала шумарска струка али у другој организационој форми и са другим основним циљевима, пре свега заснованим на социјалним функцијама шуме.

Ово су неки од најзначајнијих разлога да будућим Националним парком „Стара планина“ управља посебно формирано јавно предузеће које ће све своје ресурсе и капацитете усмерити ка заштити, проучавању, развоју и презентацији заштићеног простора као основних делатности.

Исти закључак важи и за будући Национални парк „Кучај-Бељаница“ на чијем је простору до сада било, фрагментално заштићено неколико мањих природних добара. Уколико се одступи од формирања Јавног предузећа, како је то урађено за пет постојећих националних паркова у нас, биће то јасан знак узурпације друштвеног и државног земљишта у корист једне корпорације.

Карта 1. Будући Национални парк „Стара Планина“
(Преузето са <https://www.ekologija.gov.rs>).

НП "КУЧАЈ-БЕЉАНИЦА"
 - карта регионалне заштите -
 1:100 000

- Легенда
- Државна заштитна граница НП "Кучај - Бежаница"
 - Државна заштитна граница регионалне заштите
 - 1. Село До
 - 2. Село Горњи Брдо и Мале Бежанице
 - 3. Државна граница
 - 4. Бежаница
 - 5. Државна граница Бежанице
 - 6. Бежаница
 - 7. Бежаница
 - 8. Бежаница
 - 9. Бежаница
 - 10. Бежаница
- Државна заштитна граница регионалне заштите
- 1. Бежаница
 - 2. Кулај - Бежаница
 - 3. Бежаница и савезна граница

Карта 2. Будући Национални парк „Кучај Бежаница“
 (Преузето са <https://www.ekologija.gov.rs>)

Литература

Вучковић Д. (2018): Туризам као основни стратешки правац у очувању и одрживом развоју заштићеног природног добра Спомен парк-шуме „Краљевица“ Зајечар, Зајечар.

Јелић И.М. (2016): Иновативни модел управљања заштићеним природним добрима као подршка успостављању и функционисању еколошке мреже Србије; докторска дисертација. Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.

Martinić, I. (2010): Upravljanje zaštićenim područjima prirode - planiranje, razvoj i održivost. Šumarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Мијовић Д, Панић М. (2021): Анализа извештаја о остваривању Програма управљања Парком природе „Стара планина“ за период 2015-2019 година. Архива Друштва за заштиту животне средине „Стара планина“ Пирот.

Pimbert, M. P., Pretty, J. N. (1997): Parks, People and Professionals Putting Participation into Protected Area Management. In: Ghimire, K. B., Pimbert, M. P. (eds.): Social Change and Conservation: Environmental Politics and Impacts of National Parks and Protected Areas. UNRISD and Earthscan, London, стр. 297-330.

Tadić, M. (2010): Unapređeno upravljanje zaštićenim područjima u Srbiji, sa posebnim osvrtom na Nacionalne parkove. Ekološko društvo „Endemit— i Američka ambasada u Srbiji

Ташков Д, Мијовић Д. (2021): Заједничко управљање заштићеним подручјем -PRO ET CONTRA-. Друштво за заштиту животне средине „Стара планина“. Пирот, 2021.

Tomićević, J. (2005): Towards Participatory Management: Linking People, Resources and Management. A Socio-Economic Study of Tara National Park. Culterra, Schriftenreihe des Instituts für Landespflege der AlbertLudwigs-Universität Freiburg, Heft 43, p.186

Томићевић, Ј., Миловановић, М., Станковић, Д. (2006): Појам и типови партиципације у управљању заштићеним природним добрима. Шумарство 4: 87-94

Finger-Stich, A., Finger, M. (2003): State versus Participation: Natural Resources Management in Europe. IIED and IDS, London, UK.

Правилници управљача

УРЕДБА о заштити Парка природе „Стара планина“, „Службени гласник РС“, бр 23/2009.

ОДЛУКУ о усклађивању пословања Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“ са п.о. Београд са Законом о јавним предузећима "Службени гласник РС", број 96/2016.

ПРАВИЛНИК о унутрашњем реду и чуварској служби Парка природе „Стара планина“, „Службени гласник РС“, бр. 27/2011.

ПЛАН УПРАВЉАЊА Парком природе „Стара планина“ за период 2020-2029.године, Јавно предузеће за газдовање шумама „Србија шуме“ Београд, 2019.

ПРОГРАМ управљања Парком природе „Стара планина“ за 2021.годину, Јавно предузеће за газдовање шумама „Србија шуме“ Београд. Пирот, 2020.

ИЗВЕШТАЈ о остваривању Програма управљања за 2021.годину Парком природе „Стара планина“, Јавно предузеће за газдовање шумама „Србија шуме“ Београд. Пирот, 2021.

Извод из СТУДУЈЕ заштите Националног парка „Стара планина“. Завод за заштиту природе Србије. Београд, 2022.

Web-site:

<https://www.iucn.org>

<https://www.2003 Durban World Parks Congress | IUCN>

<https://www.ekologija.gov.rs> Карта 1. и Карта 2.

www.pravno-informacioni-sistem.rs следећа регулатива:

ЗАКОН о заштити природе “Службени гласник РС”, бр. 36 од 15. маја 2009, 88 од 23. новембра 2010, 91 од 3. децембра 2010 - исправка, 14 од 22. фебруара 2016, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон, 71 од 15. јула 2021.

ЗАКОН о накнадама за коришћење јавних добара "Службени гласник РС", бр. 95 од 8. децембра 2018, 49 од 8. јула 2019.

ЗАКОН о средствима за заштиту биља "Службени гласник РС", бр. 41 од 2. јуна 2009, 17 од 14. марта 2019.

ЗАКОН о здрављу биља "Службени гласник РС", бр. 41 од 2. јуна 2009, 17 од 14. марта 2019.

ЗАКОН о водама „Службени гласник РС, бр. 30 од 7. маја 2010, 93 од 28. септембра 2012, 101 од 16. децембра 2016, 95 од 8. децембра 2018, 95 од 8. децембра 2018 - др. Закон.

ЗАКОН о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда "Службени гласник РС", бр. 128 од 26. новембра 2014, 95 од 8. децембра 2018 - др. Закон.

ЗАКОН о рударству и геолошким истраживањима "Службени гласник РС", бр. 101 од 8. децембра 2015, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон, 40 од 22. априла 2021.

ЗАКОН о дивљачи и ловству „Службени гласник РС“, бр. 18 од 26. марта 2010, 95 од 8. децембра 2018.

ЗАКОН о туризму "Службени гласник РС", број 17 од 14. марта 2019.

ЗАКОН о планирању и изградњи “Службени гласник РС”, бр. 72 од 3. септембра 2009, 81 од 2. октобра 2009 - исправка, 64 од 10. септембра 2010 - УС, 24 од 4. априла 2011, 121 од 24. децембра 2012, 42 од 14. маја 2013 - УС, 50 од 7. јуна 2013 - УС, 98 од 8. новембра 2013 - УС, 132 од 9. децембра 2014, 145 од 29. децембра 2014, 83 од 29. октобра 2018, 31 од 29. априла 2019, 37 од 29. маја 2019 - др. закон, 9 од 4. фебруара 2020, 52 од 24. маја 2021.

ЗАКОН о управљању отпадом “Службени гласник РС”, бр. 36 од 15. маја 2009, 88 од 23. новембра 2010, 14 од 22. фебруара 2016, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон.

ЗАКОН о заштити од пожара „Службени гласник РС, број 111 од 29. децембра 2009, 20 од 24. фебруара 2015, 87 од 13. новембра 2018, 87 од 13. новембра 2018 - др. Закони

УРЕДБУ о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне “Службени гласник РС”, бр. 31 од 08. априла 2005, 45 од 31. априла 2005. - исправка, 22 од 23. фебруара 2007, 38 од 14. априла 2008, 9 од 26. фебруара 2010, 69 од 19. септембра 2011, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон.

ПРАВИЛНИК о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста, „Службени гласник РС”, бр. 5 од 5. фебруара 2010, 47 од 29. јуна 2011, 32 од 30. марта 2016, 98 од 8. децембра 2016.

Podrška reformama u životnoj sredini

Ovaj materijal izrađen je u okviru programa EKOSISTEM: Podrška reformama u zaštiti životne sredine, koji sprovode Mladi istraživači Srbije (MIS), uz podršku Švedske preko Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Za sadržaj ovog materijala je odgovoran isključivo autor. Mladi istraživači Srbije i Sida ne dele nužno stavove i tumačenja izrečena u ovom materijalu.

